

ISSN 2083-0343

Acta Medicorum Polonorum

R. 5/2015 – Zeszyt 2

STRESZCZENIA – ABSTRACT

słowa kluczowe – keywords

Łaźnia ludowa w Cieleśnicy i jej rola w upowszechnianiu praktyk higienicznych wśród mieszkańców podlaskiej wsi

The people bath house in Cieleśnica and its role in propagating hygiene practices among inhabitants of the Podlasie village

Paweł Tarkowski

Biała Podlaska

Streszczenie: W XIX wieku higiena budziła zainteresowanie lekarzy, higienistów, farmaceutów, inżynierów oraz wszystkich innych osób, którym bliskie były sprawy zapewnienia społeczeństwu jak najlepszych warunków życia. Wśród tych ostatnich znaleźli się właściciele folwarku Cieleśnica położonego na Południowym Podlasiu – rodzina Rosenwerth. Nie tylko dbali o rozwój gospodarczy majątku ziemskiego, który był jednym z najlepiej funkcjonujących w regionie, ale również starali się zapewnić jak najlepsze warunki życia służbie folwarcznej oraz mieszkańcom okolicznych wsi. Jedną z inicjatyw higienicznych jaką podjęli na początku XX w. była budowa łaźni w celu wyrobienia nawyków zdrowotnych wśród chłopów oraz zapewnienie odpowiednich warunków do dbania o higienę osobistą. Łaźnia w Cieleśnicy należał do nielicznych tego typu obiektów na wsi w Królestwie Polskim, a przez wielu higienistów uznawana była za modelową.

Abstract: In the 20th century hygiene arouse doctors, hygienists, pharmacists, engineers and other people interests, whom matters of society relating to improvement of living conditions were very close. Among the last group there were owners of Cieleśnica manor, which was situated in Południowe Podlasie, known as Rosenwerth family. They did not only look after economic development of the estate, which was one of most prosperous in the region, but also attempted to provide manor servants and inhabitants of nearby villages the best living conditions. One of the hygiene initiatives that was taken by Rosenwerth family at the beginning of the 20th century was construction of the bath house in order to get peasants into health habits and provide appropriate conditions of caring for personal hygiene. The bath house in Cieleśnica was one of the few such buildings in villages of the Kingdom of Poland, and by many hygienists was considered as the model bath house.

Słowa kluczowe: historia higieny, łaźnia, wieś, historia Południowego Podlasia

Keywords: history of hygiene, baths, village, history of Południowe Podlasie

Bąblowica wielojamowa: od pierwszego opisu Virchowa do transplantacji wątroby

Alveolar echinococcosis: from the first description by Virchow to liver transplantation

Szymon Nowak

Poznań

Streszczenie: Bąblowica wielojamowa (alweokokoza) jest rzadko spotykaną chorobą odzwierzęcą, polegającą na powolnym wzroście larwalnej postaci tasiemca *Echinococcus multilocularis* w wątrobie człowieka. Pierwszy raz zmiany te zostały zaobserwowane i udokumentowane przez Franza Buhla. Rudolf Virchow obserwując podobne opisał obecność protoskoleksów, wskazujących na ich pasożytniczą etiologię i prawdopodobny związek z wcześniej znaną bąblowicą jednojamową. Przez kolejne 100 lat toczył się spór dotyczący wyjaśnienia dokładnej etiologii nowo zaobserwowanej patologii wątroby. Badania prowadzone na Alasce przez Rauscha i Schillera jednoznacznie potwierdziły, że odpowiada za nią odmienny gatunek tasiemca, którego wcześniej już nazwano *Echinococcus multilocularis*. Przebieg kliniczny alweokokozy jest podstępny, przez wiele lat bezobjawowy, mogący przypominać proces nowotworzenia. Dostępnych jest szereg metod diagnostycznych pozwalających na wczesne uchwycenie zmian chorobowych i wdrożenie odpowiedniego leczenia. Transplantacja wątroby zarezerwowana jest dla przypadków zaawansowanych spełniających ściśle określone kryteria.

Abstract: Alveolar echinococcosis (alveococcosis) is a rare zoonosis, which growth tapeworm *Echinococcus multilocularis* larval form in human liver. These changes were first observed and described by Franz Buhl. Rudolf Virchow observed similar alterations which include protoscolices, indicating a parasitological aetiology of lesions and connecting them with well-known cystic echinococcosis. During next 100 years, investigators tried to explain etiology of newly observed liver pathology. Research conducted in Alaska by Rauch and Schiller clearly confirmed that the species *Echinococcus multilocularis* as a reason of this new liver pathology. Clinical course of alveolar echinococcosis is insidious, asymptomatic for many years, similar to malignancy. Modern medicine may use many diagnostic methods, which allow for early detection of disease and administration of proper treatment. Liver transplantation is reserved for advanced cases, which meet the strict clinical criteria.

Słowa kluczowe: alweokokoza, *Echinococcus multilocularis*, Rudolf Virchow, wątroba, transplantacja

Keywords: alveolar echinococcosis, *Echinococcus multilocularis*, Rudolf Virchow, liver, transplantation

Z Kresów przez Galicję na Górny Śląsk. Wspomnienie o Janinie Giżyckiej

From the Borderland, through Galicia, to the Upper Silesia.
Memoirs about Janina Giżycka

Joanna Lusek

Bytom

Streszczenie: Janina Giżycka urodziła się 16 maja 1877 r. w pobliżu Kamieńca Podolskiego. Używała patriotyczne wychowanie. W 1895, zmuszeni do opuszczenia zaboru rosyjskiego, Giżyccy udali się do Krakowa, gdzie Janina podjęła studia na Wyższych Kursach dla Kobiet Baranieckiego i zaangażowała się w działalność Towarzystwa Szkoły Ludowej. W 1900 r. kontynuowała naukę u Urszulanek w Beaugency, potem na Sorbonie i w College de France w Paryżu, a także na kursach pielęgniarstwa w Krakowie, Berlinie i Paryżu. Podczas I wojny światowej pracowała jako siostra Czerwonego Krzyża w szpitalach wojskowych. Prowadziła kursy pielęgniarstwa dla dziewcząt. Zaangażowała się w działalność Towarzystwa Opieki nad Legionistami. Po wojnie zamieszkała w Bytomiu na Górnym Śląsku i włączyła się w prace Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego i Delegatury Polskiego Czerwonego Krzyża w Bytomiu. Podczas Trzeciego Powstania Śląskiego pracowała jako naczelną pielęgniarka w punktach żywieniowych w Szopienicach i Łabędach. Po podziale Górnego Śląska, jako delegatka Towarzystwa Szkół Ludowych odwiedzała obozy uchodźców i powstańców śląskich. W 1922 r. uczestniczyła w uroczystości zorganizowanej dla uczczenia powrotu Górnego Śląska do Macierzy w Królewskiej Hucie, gdzie zamieszkała i pracowała jako nauczycielka francuskiego w Miejskiej Wyższej Szkole dla Kobiet. Później prowadziła czytelnię miejską i redagowała niedzielny dodatek prasowy dla kobiet. Zmarła 24 sierpnia 1937 r. została pochowana w grobie rodzinnym na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Summary: Janina Giżycka was born on 16 May 1877 near the town Kamieniec Podolski. Her patriotic parents brought her up to be aware of Polish national traditions and socially responsible person. In 1895, after the expulsion from then-Russian territory, Giżycki's family moved to Krakow, where Janina started to studies at the Higher Courses for Women in the famous "Baraneum" and also she get involved in activity at the Folk School Society. In 1900 Giżycka continued her studies at the Ursuline Convent in Beaugency, and then in Paris, where she was a student at the Sorbonne and the College de France, and also nursing courses in Krakow, Berlin and Paris. During the Great War she worked as a Red Cross sister in military hospitals. She trained female youth as nurses. At that time she was involved in the activities of the Society of Care for Legionaries as well. After the war she was settled down in Upper Silesia in Bytom, where she joined in

the activities of Polish Plebiscite Commissariat and Delegation of the Polish Red Cross in Bytom. In the third Silesian Uprising Janina Giżycka worked as the chief nurse at the nutritional stations in Szopienice and Łabędy. After the division of Upper Silesia into Poland and Germany, as a delegate Folk School Society, she visited refugee and for Silesian insurgents camps. In 1922 she took part in the celebrations of Upper Silesia return to the Motherland in the town of Królewska Huta, where she settled down and worked as a French teacher at the Municipal Female High School. Later, she run a municipal reading room. She also was an editor of a Sunday supplement for women. Janina Giżycka died on 24 September 1937, and was buried in the family grave at the cemetery Rakowice in Krakow.

Słowa kluczowe: służba sanitarna, powstania śląskie

Keywords: sanitary service, Silesian uprisings

Dr Czesław Gawlikowski (1899-1984) – lekarz, oficer, społecznik

Dr. Czesław Gawlikowski (1899-1984)
– doctor, officer, social activis

Piotr Ernst

Gorzów Wielkopolski

Streszczenie: Doktor Czesław Gawlikowski (1899-1984) ukończył studia lekarskie w Warszawie. W czasie pierwszej wojny światowej był plutonowym I Kompanii Batalionu Szturmowego V Dywizji Syberyjskiej. W okresie międzywojennym pracował jako lekarz w Warszawie i Przemysłu. Podczas drugiej wojny światowej zatrudniony był w Szpitalu Powiatowym w Pruszkowie, a po upadku Powstania Warszawskiego w szpitalu Legionowie. W latach 1946-1953 był dyrektorem Szpitala Miejskiego w Gorzowie Wielkopolskim. Dr Czesław Gawlikowski był nie tylko znakomitym lekarzem, ale też patriotą i społecznikiem.

Summary: MD Czesław Gawlikowski (1899-1984) graduated in medicine in Warsaw. During the First World War he was a platoon leader of the 1. Company of the Storm Battalion of the 5. Siberian Division. In the interwar period he worked in a District Hospital in Pruszków and after Warsaw Uprising he was employed at hospital in Legionowo. In years 1946-1953 he was a director of the town hospital in Gorzów Wielkopolski. Doctor Gawlikowski was not only a great physician, but he was a patriot and social activist, too.

Słowa kluczowe: historia medycyny, biografie lekarzy, XX wiek, Gorzów Wielkopolski

Keywords: history of medicine, biography of medical doctors, the 20th century, Gorzów Wielkopolski

Wspomnienia o doktorze Stanisławie Świerczewskim (1900-1959) z perspektywy jego pacjenta oraz na tle wydarzeń w Małopolsce

Memoirs about Dr. Stanisław Świerczewski (1900-1959)
by his patient with the region of Małopolska as a background

Ryszard Chrzanowski (Cranovsky)

Lozanna, Szwajcaria

Gorączka przerywana w dyskursie medycznym

Fever intermittent in medical discourse

Anita Magowska

Poznań

Streszczenie: Krótki komentarz rzuca światło na rozprawę doktorską Jana Augusta Kaczyńskiego, dostarczając szeregu informacji o historii poglądów na gorączki przerywane.

Summary: This brief commentary sheds some light on a doctoral thesis by Jan August Kaczyński. Information on the history of views on fever intermittent is provided.

Słowa kluczowe: gorączka przerywana

Keywords: fever intermittent

Kartka z historii Dębków¹

A note from the history of the village of Dębki

Adam Wrzosek

Streszczenie: Odkrywcą walorów przyrodniczych Dębków, nadmorskiej wioski rybackiej położonej przy ujściu rzeki Piaśnica, dziś w gminie Krokowa, był prof. Adam Wrzosek (1875-1965), organizator i pierwszy dziekan Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego, uważany za współtwórcę systemu szkolnictwa wyższego w II Rzeczypospolitej, lekarz, filozof i historyk medycyny, antropolog i patolog. Przytoczone poniżej zapiski, jego autorstwa, utrwalają obraz dawnych Dębków i wydarzenia, które zapoczątkowały przekształcanie kaszubskiej wioski w modne letnisko. Ukazują głęboką religijność Adama Wrzoska. Są ciekawe dla badaczy dziejów Ziemi Kaszubskiej, a z uwagi na osobę ich autora także dla historyków szkolnictwa wyższego. Z zapiskami Adama Wrzoska korespondują, przytoczone poniżej, wypisy z kroniki księży Zmartwychwstańców.

Abstract: Prof. Adam Wrzosek (1875-1965) discovered Dębki, a beautiful seaside village inhabited by fishermen and situated at the mouth of a river Piaśnica, now the community Krokowa, Poland. He was the organizer and first dean of the Faculty of Medicine of the University in Poznań, doctor, philosopher and historian of medicine, anthropologist and pathologist. His text presents how a fishermen' village was changed into a holiday resort and how deeply religious was Adam Wrzosek. This text may be interesting for historians of the region of Kashubia and Polish higher education system. Excerpts from a chronicle of the Congregation of Resurrection provide some additional information.

Słowa kluczowe: Dębki, Adam Wrzosek, Kaszuby

Keywords: Dębki, Adam Wrzosek, Kashubia

¹Opracowanie tekstu: Anita Magowska.